

Fawcett ezredes

*

Dél-Amerikából jelentették, hogy Jorge Reves magyar újságíró, ki Fawcett ezredes elvesztett expedícióját kereste Braziliában, megölték az indiánok.

Él bennem a remény, hogy Jorge Reves, aki nem más, mint egyik volt esti lapunk volt riportere, Révész György, nem halt meg, sőt az a gyanú, hogy Fawcett ezredes hiába kereste Brazília belsejében, mert az ezredes sohasem járt azon a vidéken.

Tizenöt évvel ezelőtt egy londoni irodalmi ügynökség a világ összes nagy napilapjainak felkínálta Fawcett ezredes cikkei, melyeket brazilai kutató utjáról fog írni. Az ezredes tudott valami legendát arról, hogy valahol Brazília belsejében van egy nagy város, melyet fehérbőrű emberek alapítottak a XVI. században. Ezt a várost, a legenda szerint, egy éjszaka megrohanták az indiánok, és a város lakóit egy szálalig mind lemészárolták. Fehér embert soha nem engednek azóta a város közelébe, mely nemcsak kincsei, de történelmi emlékei miatt is méltó volna a felkutatásra. 1925 elején Angliában és Amerikában a dományok gyűlték össze az expedíció költségeire. Fawcett ezredes a londoni ügynökség után több, mint husz országban előre eladta a kalandos vállalkozásáról írandó cikkeket, melyeknek magyar nyelvre fordítását én vállaltam. Tíz vagy tizenkét cikket az expedíció készülődéséről írt is Fawcett; ezeknek magyar fordítása egyik esti lapunkban jelent meg. A magyar fordítás közlésével kapcsolatos levelezést is én végeztem és emlékszem, hogy a magyar fordítás szerzői tiszteletdíja cikkekenként negyvenöt pengő volt; ezen az összegben egyenlő arányban osztoztunk: az ügynökség, Fawcett ezredes és én. (Nem tehetek róla, hogy „már megint” magamról beszélek, de ime, hozzátartoztam az eseményhez, melyről szó van.) A tizedik vagy tizenkettedik közlemény után az estilap tulajdonosának azt mondtam:

— Szüntessük be a közlést, mert ez a Fawcett ezredes szelvése. Ugyanis már az első cikkekből nyilvánvaló volt előttem, hogy nem egy tudományos expedíció előkészületeiről, hanem csak üzletről van szó; az expedíció meséjével kelendővé akarták tenni a cikkeket, melyekből semmi más érdekesség nem volt. „Borzasztó nagy veszélyek várnak ránk, de mi már indulunk erre a veszélyes útra, már indulunk!” Mivel még a tizedik cikk után is ilyhon voltak, nem akartam, hogy mi is részesek legyünk a közönség bolondításában.

A közlést, melyet mi abbahagytunk, egy svájci lap még pár hétig folytatta; láttam, hogy az ezredes még mindig ilyhon volt. Néhány hónap múlva egy braziliai távirat jelentette, hogy Fawcett ezredes megölték vagy megették az indiánok. De én nem hittem, hogy ennek az embernek Fawcett volt az igazi neve; nem hittem, hogy valaha ezredes volt és nem hittem, hogy valaha elment Braziliába. Hogyan lehettem volna tehát azt, hogy megölték az indiánok? Sokkal hajlandóbb voltam azt hinni, hogy néhány ezer fonttal, ami az expedícióra összegyűlt, elment egy olyan országba, ahol senki sem ismeri és ahol más néven még ma is él, ha meg nem halt. Ugyanis előkészületei, melyeknek magyar fordítását én végeztem, semmiképpen sem valottak sem ezredesre, sem tudományos kutatóra.

Révész Györgyöt, aki Fawcett ezredes Braziliában meg akarta keresni,

ismertem; néhány évig ugyanabba a lapba dolgoztunk. Révész nagyon lelkiismeretes, szorgalmas rendőri riportert volt, ki szép sikereket ért el nehéz pályáján. Közismeretes ok miatt ilyhon a kenyerét vesztette és egy másik világűrben próbált elhelyezkedni. Ugy látszik, hogy ez nem sikerült neki. Nagyon kétségbe lehetett esve, ha Fawcett ezredes felkeresésével akart hírnévre és pénzre szert tenni. Talán az járt az eszébe, hogy hatvanegyházy esztendővel ezelőtt a New York Herald riportere, Stanley világhírre és nagy vagyonra tett szert azzal, hogy Afrika közepén kereste és meg is találta az évek óta eltűnt Livingstone hittérítőt. Azonban a csodálatosan nagy sikerek nem szoktak megismétlődni és Livingstone megtalálása csak azért volt nagy eset, mert Stanley expedíciójának előkészületeit hónapokig reklámozta a világ legga-

dagabb és legolvasottabb újságja. Ugy látszik, hogy Révésznek semmi más ötlete nem volt, mikor Bolívia fővárosából a braziliai mocsarak felé leereszkedett, — egyedül csak Fawcett „ezredes” járt az eszébe.

Arra, amerre elindult a lapok jelenlései szerint, — nem veszedelmesek az indiánok. En ugyan nem jártam ott, de arra vannak valahol a birtokaim. Ugyanis 1923-ban, mikor Észak-Amerikában dolgoztam, a Sociedad Colonizadora Tuza közvetítésével a bolíviai kormány meghívott az ország fővárosába, La Paz-ba, hogy ott az angol nyelvet tanítsam az egyetemen és szervezzem át a muzeumot. Hogy a meghívást tetszetősebbé tegyék, felajánlottak negyvenezer hektár még műveletlen földet valahol Bolívia, Paraguay és Brazília határán. „Birtokom” egyelőre csak kigőy és béka termelt, de akkoriban aránylag még fia-

tal voltam és el is mentem volna Bolíviába, ha ezt a tervet a vélellem meg nem húsította volna. A vélellem az volt, hogy mikor a bolíviai kormány megbízottja, sok tárgyalás után, a szerződés aláírása céljából felkeresett, nem voltam otthon; a megbízott urat a feleségem fogadta és olyan alaposan kikérdezte az utazás körülményeiről és a bolíviai viszonyokról, hogy a kalandos vállalkozásban való részvételtől végképpen elment a kedve.

Révész György kevésbé informálódott, ha elindult; de remélem, hogy még elő fog kerülni. Az indiánok nélkül nem bánt senkit. Nemrég elhunyt barátom, Lendl Adolf, az Állatkeri igazgatója megerősítette ezt a véleményemet, ha élne. Ő ugyanis keletnyugati irányban áment az egész Dél-Amerikán gyalog, turistaszákkal a hátán, — még csak egy sétatálcával sem volt a kezében, nemhogy fegyvere lett volna, és sem állat, sem ember nem bántotta. Ezért hiszem, hogy egykor még olvasni fogjuk Révész György bolíviai és braziliai uti kalandjainak érdekes leírását.

TÁPAY-SZABÓ LÁSZLÓ

HÁBORUS KIS LEXIKON

Japán gyarmatbirodalma

1854-ben nyitotta meg Perry Commodore Japánt a nyugati civilizáció számára, ágyugolyók nyomatókos hangszülőzésével és már tizenhárom év múlva megindult Japán az imperialista gyarmatszerzésnek azon az útján, amelyhez a nyugati hatalmaknak, Angliának, Franciaországnak, Németországnak évszázadok előkészületeire volt szüksége. 1869-ben a Rju Kju-szigetek fejedelme kénytelen elismerni Japán fennhatóságát. A szigetsorpot Japán hamarosan annektálta, fejedelme pedig Japán főnemesei méltóságot kapott. A következő évben az angolok tiltakozása ellenére a Bonin-szigeteket annektálta Japán. Tehát az európai imperializmussal való első összeütközéséből győztesen került ki. 1874-ben Japán kereskedők meggyilkolása miatt Formosa szigetet szállta meg; bekebelezésére csak évtizedek múlva került a sor. A Japán kereskedők elleni támadások általában nagy szerepet játszanak a Japán terjeszkedés történetében. 1876-ban hasonló okból Kujoda admirális kényyszerítette Koreát kikötői megnyitására. A koreai akció még kissé túlkorai volt, hat év múlva az oroszok nyomására Japánnak egyelőre Korea annektálásáról le kellett mondania. 1878-ban érte Japánt az első vereség az európai imperializmus részéről. Oroszországgal került szembe, amely arra kényszerítette, hogy az addig Japán birtokában levő Szachalin elcserélje a Kurili-szigetekkel. A Kurili-szigetek ugyan éppoly kevésbé tartoztak Oroszországhoz, mint Japánhoz, de ez nem jelentett semmit. Ez a kényszerű csere máig is fájó sebe a Japán öntudatnak, de a Kurili-szigetek halgazdagsága ma Japán fontos élelmiszerforrása. — 1894–95-ben az európai imperializmus gyors felfogása lanitványa legyőzte Kínát. Ehhez az első nagy győzelemhez is az ürügyet Japán kereskedők megölése szolgáltatta. Kína, amely eddig protektorátust gyakorolt Korea felett, elismerte ennek a függetlenségét, ami magában rejtelet azt, hogy ez a tehetetlen kis állam előbb-utóbb ellenfele birtokába fog jutni. Kínának le kellett mondania végleg Formosa szigetről is, amelyre addig igényt tartott, továbbá át kellett adni a Liau tung, Japán nevén Kvantung-félszigetet százéves bérletként Japánnak. Oroszország, Németország és Franciaország azonban, amelyek már tartani kezdték a Japán előretöréstől, arra kényszerítették a győztest, hogy szákmányának fontos darabját legveszedelmesebb ellenfelének, Oroszországnak adja át. Oroszország a Liau tung-félszigeten építette fel legfontosabb távolkeleti erődjét, Port Arthurt. — A kínai háboru után az orosz és Japán hódításnak szükségképpen össze kellett ütközni a Távol-Keleten. Az oroszok megszállva tartották Kína nagyon értékes északi tartományát, Mandzsuriát s érdekkörükbe vonták Koreát is. Az orosz-japán háborúból ismét Európa tehetséges tanítványa került ki győztesen, Kína visszakarta Mandzsuriát, de a Japán mandzsuriai vasút területsávja Japán fennhatósága alá került. A

Kvantung-félszigetet Port Arthurral együtt Oroszország kénytelen volt Japánnak átengedni, ugyancsak le kellett mondania Szachalin déli feléről. Korea önálló lett, vagyis még inkább hatalmas tengeri szomszédja varázskörébe került. — 1910-ben Japán annektálta Koreát, a koreai császárt megfosztotta trónjától. Korea azóta némi autonómiát kapott, de a japánok továbbra is rendőuralmat gyakorolnak. 1920-ban Japán, miután a világháborúban az ententehez csatlakozott, mandátumterületekért megkapta Németország csendesóceáni, melánéziai gyarmatainak egy részét. Ezzel lezáródik a Japán gyarmatbirodalom kialakulásának első felvonása. — A második, sokkal lényegesebb és fontosabb felvonás, még a szemünk előtt játszódik le. Megnyitotta 1934-ben a Japán protektorátus alatt álló Mandzsukuo állam megalapítása. Következő Kína és belső Mongólia megszállása. Ma Japán Kína területének több mint a háltezedeit tartja a kezében. Kína legészakibb tartományait már gazdaságilag is a legnagyobb mértékben kiaknázza. Legfőképpen ennek a területnek az ásványi kincseire alapozza háborus gazdaságát. Azonban ennek ellenére a kínai hódítás sorsa még talásgosan bizonytalan ahhoz, hogysem ezeket a területeket a Japán gyarmatbirodalomhoz számíthatnánk, — maga Japán sem számítja oda és még az is kérdéses, hogy vajjon Japán milyen politikai formák között igyekszik majd ezeket a területeket gazdaságilag kiaknázni és politikailag függésbe hozni. A további nagy célok, Francia-Indokína, Holland-India, a Fülöp-szigetek és azontalán Ausztrália felé Japán most teszi meg a kezdeményező lépéseket. Az alábbiakban azokat a területeket fogjuk ismertetni, amelyeket Japán hivatalosan gyarmatbirodalma részesének tekint.

KURILI-SZIGETEK

Szigetsorpot Kamsatka és Japán legészakibb szigetei között. 1270 kilométer hosszú ívben sorakozó harminchat szigetből áll, közigazgatásilag Japánhoz tartozik. Tizenhat működő vulkán van rajta. A klímája hideg, viharos. Japán legnagyobb halászerülete. Égész éven át csak három déli szigete lakott. Hater ez lakosa van.

RJU KJU-SZIGETEK

Ötvenöt szigetből álló szigetsorpot Japántól délre. Hozzájuk tartoznak a kopár Linsoten-szigetek. Gyakori vulkánikus kitörések és földrengések. A szigetsorpot a föld egyik legsűrűbben lakott területe. 150.000 lakosa van, sok japáni bevándorló. A felső réteg maláji jellegű, az alsó néposztály a délkínaiakkal rokon. Balata-, nádcukor-, rizs-, dohány-, gyapjatermelés, nagy eperfaültetvények (selyemhernyótenyésztés).

FORMOSA (TAIVAN)

A japáni gyarmatbirodalom legfontosabb szigete, 35.961 négyzetkilométer, 5.250.000 lakossal. Lakosságából 271.000 japán, a többi maláji jellegű, Holland-India ősnépeivel rokon bennszülött. Fővárosa a 288.000

lakos Taihoku. Keleten magas hegyvidék, nyugaton termékeny síkság. Sok a működő vulkán. Bőséges, egyenletes csapadék, ezért gazdag rizs-, tea-, cukornád-ültetvények. Szén, arany, nyersolaj, kén. Kereskedelmi forgalmának kilencven százalékát Japánnal bonyolítja le. Fő kiviteli cikkei: cukor, rizs, kiváló minőségű tea; behozatal: textilárú.

PESCADORES (HALÁSZ-SZIGETEK)

Ötvenöt, többnyire terméketlen kis szigetből álló szigetsorpot, a Formosa és Fukien kínai tartomány közötti csatornában. A szigetek közül csak tizenkilenc lakott, jelentékeny halászerület.

BONIN-SZIGETEK

Északi fekvése ellenére tropikus vegetációja vulkánikus szigetsorpot, 8000 japán lakossal és mintegy 60 régi angol félvér leszármazottal. Gyakori vulkáni kitörések. Cukornád- és rizsültetvények. Cél- és rozmárvadászat. 1922-ig a washingtoni szerződés értelmében Japán nem erősítette meg, azóta nagy flotta- és légi támaszponttá építette ki.

KOREA

Japán legfontosabb kolóniája. Területe 221.000 négyzetkilométer, 23,5 millió lakossal. Ezek közül 600.000 japán kolonista. Fővárosa a 450.000 lakosú Söul. Tulnyomórészt hegyvidék, délen termékeny, tágas völgyek. Vas, réz, wolfram, ólom, arany, ezüst, szén, antracit előfordulások. Az északi hegyvidéken arpa, zab és köles, délen rizs, buza, gyapot, dohány, szójabab a főtermények. Nagy szarvas- és sertés-tenyésztés. Halászat. Ujabbban jelentékeny textil-, bőr-, fém- és konzervipar, kizárólag Japán kézen. Külkereskedelmének kilencven százaléka Japánnal bonyolódik le, Japán egyik fő rizzellátója. Egyéb exportcikkei: trágya, szójabab, vas, selyem. Behozatal: textilárú, ásványolaj, gépek.

KVANTUNG-FÉLSZIGET

Japáni bérlet, területe 3460 négyzetkilométer, 1.700.000 lakossal. Fővárosa a 400.000 lakosú Dairen, Kelet-Ázsia egyik legnagyobb forgalmú világkikötője. Főkiviteli cikke: szójabab és egyéb olajnövények, behozatal: textilárú.

DÉL-SZACHALIN (KARAFUTÓ)

A sziget északi fele orosz, déli fele japáni birtok. Az utóbbi területe 36.090 négyzetkilométer, 350.000 lakossal, akiknek tíz százaléka japán. Fővárosa a 38.000 lakosú Tojohama. Jelentékeny ásványi kincsek (ásványolaj, szén, vas, arany), fakitermelés, nagy halászat.

CSENDESÓCEÁNI SZIGETEK (NANYO CHO)

Japán mandátumterület, a világháborúig német birtok. Magában foglalja a Mariana-, Karolina- és Marshall-szigetsorpotokat. — Területe 2149 négyzetkilométer, 110.000 lakosa közül a fele sötétbőrű melánéziai, a fele japáni bevándorló. Főkiviteli cikke: cukornád (exportjának 80 százaléka), behozatali cikkei: rizs, cigaretták, szeszszilok.

FŐVÁROSI HIREK

IDEGENFORGALMI SZEMPONTBÓL közlésénél fogva a József-hegy a legalkalmasabb kilátópont, ahonnan Budapest körképe a legváltozatosabb és legszínesebb. Az idegenforgalmi szakértők véleménye szerint a József-heggyre terraszokkal, uzsonázó- és pihenőhelyekkel körülvett kilátótornyot kell építeni. A Gyógyhelyi Bizottság legutóbbi ülésén érdemlegesen foglalkozott ezzel a kérdéssel. A felvetett tervet Csilléry András bizottsági tag melegen üdvözölte, s annak a kivánságának adott kifejezést, hogy a szép fővárosi körkép keretében nem illő építkezéseket szüntessék meg. Válgay Bertalan, Póltel Jenő és Gády Jenő bizottsági tagok, valamint Sziveszényi Zoltán igazgató felszólása után Némethy Károly tanácsnok bejelentette, hogy a székesfőváros foglalkozik a kilátótorny kérdéssel és amennyiben ez összes idegenforgalmi tényezők támogatnák az ügyet, ugya székesfőváros áldozati észsége még a mai nehéz viszonyok között sem marad el. Karafiáth Jenő főpolgármester, tükos tanácsos, a bizottság elnöke, a bizottság nevében legmesszebbmenő készségét nyilatkoztatta a terv mielőbbi megvalósítása érdekében.

*

HETMILLIO PENGŐS ADÓEMELKEDÉST könyvelhet el a főváros az év első felében. Januártól júliusig az adó-, díj- és illetékekvétel összesen 57 millió volt a tavalyi 50 millióval szemben. Különös emelkedést mutat az alkalmazottak kereseti adója, amely egymillió pengővel feladta meg a múlt évit. A fogyasztási adó szintén egymillióval, a városi várnok 1.054.000 pengővel, a városi ingatlanvagyon-átulázási illetékek másfél millióval, a községi adó 700.000 pengővel, a forgalmi adóbevétele 500.000 pengővel, a közlekedési adó 350.000 pengővel emelkedett. A júliusi adóbevétele 7.813.000 pengő volt, 1.600.000 pengővel több, mint az elmúlt év júliusában.

*

BUDAPEST EGÉSZSÉGÜGYI ÁLLAPOTÁRÓL Csordás Elemér tisztifőorvos a júliusi adatokat tartalmazó jelentését most terjesztette be. Eszerint az elmúlt hónapban a fővárosban 1224 budapesti és 514 vidéki született, míg az elmúlt évben 899 fővárosi és 397 vidéki születés történt. A halálozás adatait 1027 budapesti és 282 vidéki, a múlt évi viszont 879 budapesti és 332 vidéki. Természetes haláloset volt 944, erőszakos haláloset 83, 12-vel több, mint a múlt évben. Öngyilkosság következtében az elmúlt hónapban 46-an haltak meg. A főváros tüdőbetegségű betegekben 15.512 beteget ápolott. Tejszolgátszékben 15.000 tüdőbajos részesült, a kerületi orvosok 20.000 szegény beteget gyógyítottak.

Letartóztatták a cseh közösség prágai körzetvezetőjét

Prága, augusztus 6. (Német Távirati Iroda.) Hivatalos közlés szerint Nestaval dr.-t, a cseh nemzeti közösség prágai körzetének vezetőjét letartóztatták, mert prágai szervezetét a Birodalom elleni törékvésekre használták fel. (MTI)

Bálint Mórle a maga, valamint gyermekeit: Klára és Imre, továbbá az elhunyt nővérét, fivérét, menyét és vejét, valamint az egész családját nevében kimondhatatlanul mély séges fájdalommal és megrendüléssel jelenti, hogy imádot drága jó felesége, a legjobb feleség, legjobb anyja és testvér és a legnemesebb ember,

Bálint Mórle

szül. Strasser Adél

augusztus 6-án reggel 7 órakor visszaszállta neves lelkét a Teremtőnek. Augusztus 8-án, csütörtökön déli 12 órakor temetjük rajongásig szeretett drága jó szülei mellé a rákoskeresztúri temetőbe.

Részvétlétokat isok mellőzését kérjük.

Moskovicz Mórle és gyermekeit: Irén férjével, Kertész Ferencel, Margit férjével, hercegnével, Zsuzsanna lányával és Jolán férjével, dr. Klein Andorral mély fájdalommal jelenti az elhunyt unokái, dedunokái, testvérei és egész kiterjedt rokonságuk nevében, hogy szerető férje, illetve imádot édes anyjuk,

Moskovicz Mórle

munkás, áldásos életének 78. példás házasságának 53. évében váratlanul meghalt.

Temetése augusztus 7-én, délelőti 11 órakor lesz a rákoskeresztúri temetőben.

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

Tescher Mihály

volt m. kir. népfőlkész százados, a Signum Laudis stb. tulajdonosa, a wien J. Z. Schütz szórmeárgár diszponense,

augusztus 1-én Wienben, fardhatatlan munkában eltöltött életének 64-ik évében csendesen elhunyt. Augusztus 5-én helyezték örök nyugalomra. Gyászolják: felesége, özv. Tescher Mihályné szül. Rosenfeld Teréz, fia: Gyula (Glasgow), Béla és Ottó (Melbourne), testvérei: özv. Reich Károlyné szül. Tescher Renée, Tescher Andor, Tescher Vilma, Csengeri Lászlóné szül. Tescher Margit, menyei, sógorai, sógorai, unokahúgai és unokabcesei.

Emlékét szeretettel őrzük,